

Г. Ю. Касім, Е. Е. Мінкевич

Відображення форми об'єкта в гідронімії Одещини

Опис номінаційних процесів у топонімії обов'язково передбачає становлення використовуваних номінаційних моделей (НМ). За однаковими НМ утворені назви, що мають однакову мотиваційну ознаку: на-

приклад, топоніми, що вказують на приналежність об'єкта певній особі, на сусідство його з іншими об'єктами; на характер рослинності; на розмір, форму тощо. У межах однієї НМ можуть виділятися декілька різновидів в залежності від семантики мотивуючої лексеми. Так, топоніми, що відбивають господарську діяльність населення, належать до однієї НМ, але можуть бути утворені від лексем різних ЛСГ: назв будівель, продуктів праці, назв людей за професією тощо. Пор. ороніми Одещини, що зберігають інформацію про розвиток скотарства: *Кошарка, Стадної, Чабанская*.

Топоніми, похідні від лексем однієї ЛСГ, утворені за різними НМ, якщо характер зв'язку між топонімом та мотивуючою лексемою різний, так, до різних НМ належать, безумовно, відантропонімічні топоніми посесивного й меморіального характеру. Зрозуміло, аналізуючи процес творення топонімів, слід брати до уваги не етимологічне значення мотивуючої лексеми, а значення, актуалізоване безпосередньо в процесі топонімічної номінації. Неусвідомлений відхід від цього принципу призводить до невірних, чисто формальних етимологій, про що давно попереджав В. А. Никонов [42:22]. Наприклад, метафоричний оронім *Вила* утворено за НМ “характеристика за формою”, а не за НМ “характеристика за господарською діяльністю”.

Одна з важливих топонімічних універсалій полягає в тому, що топоніми утворюються від тематично обмеженого кола лексем, внаслідок чого “обсяг топонімічного тезауруса вужчий, специфічніший порівняно із звичайним словником” [40:56, див. ще 34:61]. Про це свідчать дані аналізу топонімії різних регіонів [15:32; 33: 94-96]. Коло ж найчастотніших, або “типових” топооснов [44:4, 151-154] є ще вужчим.

Розглянемо в межах НМ “характеристика за формою” коло мотивуючих лексем, що вживаються в гідронімії та оронімії Одещини. Ця модель є досить продуктивною в топонімії, за даними карт кінця XVIII ст., на території сучасної Одещини (лівобережної щодо Дністра) гідронімії й оронімії, які вказували на форму, глибину, розмір об'єкта, становили 7, 7%.

Назви – характеристики об'єкта за формою утворені а) від прикметників, що безпосередньо характеризують форму й розмірні параметри: “широкий”/”вузький”, “кривий”/”прямий”, “довгий”/”короткий”, “глибокий”, “круглий” та ін.; б) від географічних номенклатурних термінів (ГНТ), які позначають реалії певної форми та конфігурації, в т. ч. й від ГНТ, утворених свого часу шляхом метафоризації: *Отножина, Лімба*; в) від апелятивів шляхом метафоризації в момент творення пропріаль-

ної назви: вузька й звивиста плавня *Лента*, пор. рос. *лента* “стрічка”. Останній тип назв – наслідок т. зв. образної номінації, тобто “творення нових номінативних одиниць, у яких мотивація властивостями об’єкта здійснюється через асоціативне ототожнення образу предмета, що іменується, і образу предмета, знання про який уже закріплено вербально” [46: 47].

Розмірні характеристики у горизонтальному напрямку (“довжина”, “ширина”) передаються мотивуючими лексемами з аналогічними значеннями. Частотні топоніми типу *Довге* вказують як на розмір об’єкта (стосовно лінійних об’єктів – балок, річок), так і на видовжену форму (стосовно озер), “розмірне” значення представлене у назвах балка *Долгая* у м. Килія, *Долгий яр* у с. Лиман, ерик *Долгий* у м. Вилкове [35], р. *Долгая* [37:60], *Долгий Большой яр*, л. Великого Куяльника [5]. Остання назва особливо виразно свідчить про розмірну характеристику об’єкта (карта 1855 р. відбила його багатоіменність – у живому мовленні яр, очевидно, називався або “Большой”, або “Долгий”). Видовжена форма відбита у назвах озер *Долгое* у Великих Багатянських плавнях Дунаю [35] та *Долгое* зліва від георгіївського гирла [4]. Східнороманські аналогії, похідні від *lung(ă)* “довгий (-а)” [45:791; 39:362]: р. *Лунга*, п. Ялпугу, згадувана джерелами ще як *Б. Лунга* [24 та ін.], тобто “Большая” – на відміну від її ж притоки малої Лунги; балка басейну Когильника *Лунга* [6 та ін.]. Назва оз. *Лунга* знаходилась у місцевій топонімічній системі у виразній опозиції до назви сусіднього оз. *Ротунда* ← *rotundă* [35], оз. *Лунга* в дельті Дунаю між р. Шонда й Сулинським Дунаєм [32; 30 та ін.] , *Татарь Лунга* [4]: тут як один об’єкт подано 2 сусідні озера, згадувані на давніших картах як окремі озера *Татар* і *Лунга*. Коротка річка *Лунгуль* [28], що з’єднувала ці озера, одержала свою назву від оз. *Лунга*.

Назви з мотивацією “короткий” представлені у топонімії Одещини східнороманського походження: р. *Скурте*, л. Ікела [36: 35]. *Вале Скурта* басейну р. Ботни [4]; балка *Скурта*, л. балки Аджидер [5] ← *scurtă* “коротка” [45:1288; 39:584]. Наслідками взаємодії мов у топонімії досліджуваної території стали слов’янізований варіант назви басейну р. Чичклії о. *Скуртський* та східноромансько-тюркський гібрид *Скурть Сасык* басейну Тилігульського лиману [25].

Мотивація “широкий” представлена в топонімії східнороманського походження, пор. річки та балки з назвою *Ларга* ← *largă* “широка” [45: 55; 39:565] – л. Ботни [10; 8;3;22 та ін.], л. Кучургану [13:56-57]. У східнослов’янській гідронімії знаходимо оз. *Широкое* праворуч Дністра [10; 5 та

ін.]: воно значно більше за сусідні озера, зокрема Гаді, Адана, Батланиця. Пор. також балки *Широкая*, л. Балайчука в басейні Тилігулу, та *Широкая* – п. Аджалика [5]. Остання у місцевій топонімічній системі чітко протиставлена балці *Узкая* ← рос. *узкая* “вузька”.

Розмірні характеристики об'єкта у вертикальному напрямку передаються мотивуючими лексемами значення “глибокий” (рідше “неглибокий”), “крутий”. Глибина балки – поширена номінаційна ознака в оронімії Одещини. На лівобережжі Дністра в межах досліджуваної території карти XIX ст. [4; 5] фіксують 9 об'єктів з подібними назвами, зокрема в басейні Тилігулу: *Б. Глибокий Яр*, *Б. Глубокая*, *Яр Глубокой*; в басейні малого Куяльника: *Б. Глубока*, *Глубокий яр*; в басейні Великого Куяльника: ов. *Глубокой*, б. *Глубокая*. В сучасній оронімії Буджака є декілька балок з назвами *Глибока*, *Глибокая*: у с. с. Дивізія та Базар'янка, Плахтіївка та Білолісся, в с. Старокозаче, в с. Каланчак [35]. В оронімії східнороманського походження аналогом таких назв є *Волядинка*, *Валядинка* ← *vale adîncă* “глибока долина” [45: 1520; 39: 107, 19]. У східнослов'янському мовному середовищі ГНТ *вале* став частиною пропріальної назви. Пор. балки: *Валядинка* на північ від с. Утконосівка [35], *Валядинка* – л. Дністра [13:21], ов. *Валядинка*, що впадає в Чорне море між Дністровським лиманом та р. Барабой [54].

Об'єкти, що не відзначаються глибиною, тобто значними розмірами у вертикальному напрямку, іноді можуть одержати назву, мотивовану цією ознакою: оз. *Мелкое* справа від Сулинського гирла Дунаю [30]; л. Великого Куяльника балка *Урита* ← *урита* “засипана” [21:57]; п. Аджалика балка *Раскопанная* та л. Середнього Куяльника балка *Раскопана* [5]. В останньому випадку карта подає не зрусифікований варіант, а зберігає українські фонетико-морфологічні особливості назви.

Частотна номінаційна ознака – вказівка на крутизну схилів. На території Одещини чимало назв типу *Крутий* (-а): балки *Крутая* – 1) л. Середнього Куяльника, 2) впадає справа в Аджалицький лиман, 3) впадає в Чорне море між Аджаликом та Сичавкою [5], 4) балка в с. Базар'янка [35]. А ще яр *Крутой*, л. Тилігулу [5] та ручай *Крутой* у с. Комишівка [35].

Звивистість, увігнутість об'єкта відбита в численних назвах балок типу *Крива*: О. *Кривой* [11; 2], звідси с. *Крива Балка*; Яр *Кривой*, п. Барабою, та Б. *Кривая* басейну р. Свиної [5]; балка *Кривая Долина* у с. Плахтіївка [35]. Аналогічно гирло *Кривое* в Очаківському гирлі дельти Дунаю [52]. На правому березі Дністра нижче р. Ботни зафіксовано низ-

ку озер з назвами *Криве* [див. 13:53].

Таку ж назву – прозору характеристику форми водоймища – має оз. *Кривос* на схід від Ізмаїла [10:35 та ін.]. Репрезентовані в топонімії Одещини й суфіксальні утворення від *кривий*: балка *Кривенька*, л. Томашлика, л. Дністра [48:53]. Симетричною парою в топонімічній системі виступали назви вигинів георгіївського гирла Дунаю *Большая Криуша* та *Малая Кривуша* [23]. Назва оз. *Приулиця* у системі Турунчуків на Дністрі [38:42], гадаємо, також від *кривий*. з більш ранньої форми **Кри(в)улиця*, де заміна *к* на *п* відбулася на східнослов'янському мовному ґрунті. Від східнороманського *stîmbă* “крива” [45:1359; 39: 608] назви балок: 1) п. Мокрої Журавки, п. Тилігулу та 2) п. Ясеневої, п. Кодими – *Стримба*, *Стрымба*.

Мотивація “прямий” представлена в поодиноких випадках. В дельті Дунаю *Прямой пролив*, чи *Прямос гирло* [4:35] відрізняється від сусідніх проток відсутністю зливів та поворотів, назва р. *Дрен* [31], що зліва впадає в оз. Катлабух, пов’язана із східнороманським *drept*, що має значення “прямий”, “рівний”, “крутий”, “правий” та ін. [45:457; 39:192]. Мотивуючим для гідроніма було, гадаємо, саме перше значення.

Мотивація “круглий” представлена тільки у назвах озер. Це чотири озера з назвою *Кругле* між Дністром та Турунчуком [13:54], лиман *Круглий* на оз. Ялпуг поблизу с. Нова Некрасівка [35]. Східнороманські аналоги: оз. *Ротунда* між р. р. Бик та Ботна і *Ретунда* нижче Ботни по Дністру [37:61], плавневе оз. *Ротунда* на р. Прут [36:31]. Пор. ще ов. *Ротундо* в дельті Дунаю ліворуч Сулинського гирла [5].

Творення гідронімів від ГНТ належить до найпродуктивніших. Так, у слов’янській гідронімії Східного Поділля назви, похідні від ГНТ, становлять 21% [33: 96]. Репрезентативна група назв такого походження і в топонімії Одещини. Частина їх характеризує форму об’єкта (назви, похідні від ГНТ, що позначають заглиблення різних типів, розгалуження та ін.).

Гідротермін *вирва* “вимивина, вимоїна, ковдобина” [20:87] мотивує назви двох близько одна до одної розташованих балок *Вывра* – п. Тишківки, яка впадає в Тилігульський лиман, та л. Сичавки, що впадає в Чорне море [5]. Назва балки *Западинка* у с. Веселе [5] – від ГНТ *западина* “заглиблене місце, яма” [49, т. 3:232]. Від *западати* “опускатися, провалюватися” назви балок: 1) л. Меланки, л. Тилігулу – *О. Западної* [25], або ж *Б. Западная* [5]; 2) л. Чичиклії – *Ов. Западної* [25]. Від цього

ж дієслова й номенклатурне значення лексеми *западний*, зокрема *запад-не озеро* “лежащее в глубине плавни и не имеющее сообщения с рекой” [14, т. 2: 75]. Пор. єрик *Западно́й* у м. Килія [35]. Від *калабана* “глибока вибоїна, звичайно при дорозі, переважно з водою” [49, т.4:74, 202] – топонім *Калабанка* у с. Лимани [35]. ГНТ *лопатина* “заглиблення в ґрунті, річна затока” [17, т. 2:287], *лопатка* “мис, піщана коса” [41: 347] мотивують кілька гідронімів: 1) *гирло* (протока) в дельті Дунаю поблизу оз. Матиця в суч. Румунії – *Лапатина* [29], або *Лопатна* [12; 4]; 2) сусіднє з цим *гирлом* оз. *Лапатино* [55], чи *Лопатинь* [30], *Лапатна* [52]; 3) лиман на оз. Кугурлуй – *Лапатні* [35], згадуваний ще як оз. *Лопатное* [37: 49]; 4) п. Когильника балка *Лапатаникь* [4].

Від східнороманських ГНТ – позначень різного типу заглиблень, зокрема від *bulboasa* “*вир, ковбаня*” [45:197; 39:96] утворено назви: урочища на р. Великий Куяльник *Бульбока* [9]; л. Кагулу р. *Бульбока* [6]; паралельну назву оз. Шагани – *Балабок* та назву котловини й коси на березі оз. Ялпут – *Больбо́ки* [35]. Втім, не виключено, що східнороманське запозичення потрапило в українську мову ще на дотопонімічному рівні: пор. укр. діал. *бульбока* [17, т. I: 202].

Від східнороманського *hortor* “*вибоїна*” та *veschi* “*старий*” [45:608. 1528; 39:709. 110] – назва балки *Гертон-Веки* [50:13]. Можливо, від цього ж ГНТ походить і назва висохлої річки, що на ній стоїть с. Весела Балка – *Горпючка* [35]. В такому разі східнороманський топонім зазнав суфіксального дооформлення та параетимологічної переробки на слов’янському мовному ґрунті.

Від *soşsova* “*виїмка, заглиблення в березі, трясовина*” [45:337; 39: 318] – назва т. Бика *В. Кошкова*, тобто *вале* (долина) *Кошкова* [10]. Гадаємо, від цього ж ГНТ й назва балки *Кошкової*, л. Великого Куяльника. Карти к. XVIII – поч. XIX ст. згадують її як *Б. Кошеда* или *Волчье Горло* [53], р. *Кошичья* [11], *Волчьи Горлы* или *Кошичья* [1], бал. *Кошичья* или *Фонталы* [54]. Семантично зв’язок з *кошка* дуже сумнівний: при наявності численних “вовчих” та подекуди “собачих” балок у топонімії України (негативно оцінні назви) “кошачих” назв практично нема. При тому, що “Словник гідронімів України” фіксує 37 гідронімів *Вовча*, 32 – *Вовчий*, 5 – *Собака* (-ий), “кошачі” балки представлені в ньому лише двома випадками. Це аналізований гідронім та назва балки басейну Кальміусу [48:278]. На користь східнороманського походження гідроніма *Кошкова* промовляє також її паралельна назва *Фонталы* ← *fintîna*

“криниця” [45:528; 39:699]. Незасвідченість первинного варіанта *Кошкова* на картах к. XVIII ст. легко пояснюється його ранньою переробкою у слов’янському мовному середовищі: *Кошкова* → *Кошичья*.

Від східнороманського ропог “яр” [45:1025; 39:478], запозиченого із східнослов’янських мов, утворено назву л. Великого Куяльника балки *Понора* [11 та ін.], вона ж *Понорова* [27], *Поноры* [5]. Звідси й назва частини узбережжя оз. Катлабук – *Помбры* [35].

Назва оз. *Руптура* нижче р. Ботна праворуч Дністра [6;51:313], згадуваного ще як *Рептура* [52; 10; 4], *Рантура* [38: 42], – від *ruptura* “обрив” [45:1255; 39: 550].

У географічній номенклатурі існує низка назв на позначення розгалужених об’єктів. Деякі з цих ГНТ стали основою для творення пропріальних назв. Гирло в дельті Дунаю *Отножино* [37: 47]. *Отножное*, *Відножине* [48: 106] одержало назву від ГНТ *відножина* “рукав річки” [14, т. 2: 263]. Від цієї ж протоки названі острів *Отножный* та затока *Отножный Куть* [37:47]. *Б. Рассоховата* [5], п. Тилігульського лиману, – від ГНТ *розсоха*, *рассоха* “розвилка, розгалуження” [41: 478], представленого в гідронімії України [20:89]. Два яри утворює балка *Карячка* у с. Мирне [35], пор. рос. *карячка* “розсоха, розвилка” [16, т. 2: 91; 17, т. 2: 378]. Очевидно, від східнороманського *сгасан* “розгалуження” [45: 342; 39:323] походить назва озера між Старим та Килійським гирлами Дунаю – *Кракенъ* [28], *Кракинъ* [30], *Крапинъ* [22;32]. На конфігурацію русла й берегів указує назва р. *Заколи* басейну Когильника [48: 203], пор. *заколи* “залом, злом” [14, т. 2:51; 17, т. 2:522].

Своєрідну групу топонімів становлять метафоричні характеристики за формою. У ГНТ метафоричного походження в момент пропріальної номінації ця метафоричність могла вже не усвідомлюватися. Очевидно, ще на дотопонімічному рівні відбулася метафоризація у назві острова у м. Вилкове – *Лѣмба* [35], пор. *limba de mare* “морська коса” ← “язик” [45:773; 39:353]. Від назви острова утворилися назви гирла й кута *Лѣмба* [35].

Низка східнослов’янських утворень являє собою метафоричні утворення (за подібністю форми) від назв побутових реалій. Яр *Вила* басейну р. Тилігул [5] – це чотири відвершки приблизно однакової довжини, що відходять від яру Широкого, пор. *вила*. Урочище *Баняк* на р. Сарата [51:270] ← *баняк* “чавунний горщик, казан” [49, т. 1:102]. *Тоня Карман* у м. Вилкове [35] ← рос. *карман* “кишеня”, метафоричною характерис-

тикою за формою є назва плавні на оз. Кугурлуй – *Шанка* [35]. Назва балки в м. Килія *Подгівка* [35] – від рос. *подгивка*. Конфігурацію об'єкта відбито в назві лиману Великої Багатянської плавні, береги якого мають численні виступи й звивини: *Резавов озеро* [35].

Складна конфігурація об'єкта відбита також в образних назвах східно-романського походження. Назву р. *Барта* [43; 51:470], *Барда* [34], що впадає справа в оз. Ялпуд, ще А.А.Скальковський виводив з *бартэ* “со-кира” [47: 67]. Очевидно, назва ця спочатку стосувалася затоки озера, в яку впадає річка, й тільки пізніше поширилася на всю річку. Топонім досить точно характеризує витягнуту й водночас заокруглену форму затоки. Оз. *Посларь* [4] у дельті Дунаю на території суч. Румунії справді віддалено нагадує за формою валянок, пор. *pisları* “валянки” [45:996; 39:515]. Округла конфігурація л. Ботни річки (балки) *Рота* [7], *Роата* [4] відбита в її назві: *goată* “колесо, коло” [45: 1243; 39: 544]. Назва озера нижче Ботни правобіч Дністра – *Плоское* [10; 6; 24 та ін.] – від *ploscă* “вид посудини округлої чи сплюснутої форми” [45:1006; 39:470]. Форма *Плоска* [13:69] фонетично добре узгоджується з такою етимологією. Аналогічного походження й назва оз. *Плоское* [30] поблизу Дунаю. Прозорою характеристикою форми є назва плавні на оз. Кугурлуй – *Кирлігат* [35] ← *cîrligat* “гачкуватий” [45:281,2688; 39:334]. Лиманчик *Верѐга* [35], що з'єднує озера Репіда та Кугурлуй, згадується картами з сильним варіюванням: *Верига* [28; 29]. *Верєги* [26], *Варяга* [7], *Вєрага* [22; 30], *Веряга* [32; 43]. Місцеве населення виводить цю назву з прізвища рибалки діда *Верєги* [35]. Східнороманське прізвище *Веригэ* дійсно існує, але семантично доцільніше, на наш погляд, виводити гідронім з *verigă* “ланка в ланцюгу, кільце” [45:1535; 39:112]: це озеро досить округлої форми з'єднує інші озера. Пор., однак, [19: 93].

Метафоричний характер назви балки *Ясла*, п. Кучургану, безсумнівний: “конфігурація балки нагадує ясла, з яких годують тварин” [13: 101]. Назва скоріше виникла у східнороманському мовному середовищі, оскільки в джерелах к. XVIII ст. переважають варіанти *Эсля*, *Еслія*, *Эсло*. Пор. *iesle* “ясла” [45:621; 39:216]. Проте адаптація назви в українському оточенні, полегшена близькістю східнороманської та української лексем, відбулася дуже швидко: про це свідчить форма *ясла* на деяких картах к. XVIII ст. Пізніші карти містили зрусифіковану форму *Ясли* [54; 5].

З реаліями понятійної сфери “людина” пов'язані метафоричні топо-

німи *Джсинджа* та *Шонда* східнороманського походження. Назви двох симетрично вигнутих балок у верхів'ї Тилігулу – *Мал. Джсинджа* та *Бол. Джсинджа* [5] – від *gingii* “ясна” [45:569; 39:226]. Протока в дельті Дунаю на терені суч. Румунії, згадувана як *Шондия* [26], *Шонте* [28:12], *Шонта* [24], *Шонда* [30;32;55 та ін.], має назву, що метафорично характеризувала звивисте русло: пор. *şont* “кульгавий” [45: 395].

Метафоричні утворення в межах НМ “характеристика за формою” в топонімії Одещини відштовхуються переважно від назв побутових реалій та реалій понятійної сфери “людина”. Пор. висновок М.Е.Рут про пріоритетність понятійної сфери “дім та двір” як основи для образної номінації у пропріальних назвах [46:89].

Обидва різновиди НМ “характеристика за формою” – неметафоричні та метафоричні – відрізняються один від одного частотою вживання: першим властива досить висока частотність, повторюваність не лише в досліджуваній топонімічній системі, а й у топонімії інших регіонів; другі ж відзначаються унікальністю або принаймні низькою частотністю. Крім того, мотивуючі лексеми в метафоричних та не метафоричних топонімах моделі “характеристика за формою” належать, як правило, до різних ЛСГ. Разом з тим аналіз гідронімії Одещини свідчить, що назви НМ “характеристика за формою” використовують однотипні мотивуючі лексеми незалежно від їх походження – східнослов'янського чи східнороманського.

1. Атлас, изображающий область Озу иначе называемую Очаковскою землею 1791 г., составленный инженер-майором Деволяном. – ЦДВІА, ф. ВУА, спр. 20150.
2. Атлас Новороссийской губернии 1799 г. План Тираспольского уезда. – ЦДВІА, ф. ВУА, спр. 20159.
3. Атлас, содержащий генеральную карту полуденной России, 1799. – ЦДВІА, ф. 416, спр. 230.
4. Военно-топографическая карта Бессарабии, 1856. – ЦДВІА, ф. ВУА, спр. 21236.
5. Военно-топографическая карта Херсонской губернии. 1855. – ЦДВІА, ф. ВУА, спр. 21514.
6. Генеральная карта Бессарабской области составлена из брульонов военно-топографической съемки, произведенной с 1817-1827 г. г. Составили офицеры свиты Его Величества по квартирной части. – ЦДВІА, ф. ВУА, спр. 20699.
7. Генеральная карта Бессарабской области, составлена при главном штабе 2-й армии. – ЦДВІА, ф. ВУА, спр. 20597.

8. Генеральная карта Молдавии, Валахии, Бессарабии (обозначено, где кварталы имели посты, дороги, мосты). – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 2033.
9. Генеральная карта Очаковской области. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 21508.
10. Генеральная карта части Бессарабской области. Составлена из топографических брульонов, снятых в 1817-1825 г. г. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 2134.
11. Географическая карта вновь приобретенной области от Порты Оттоманской, ныне принадлежащей Вознесенскому наместничеству. – ЦДБІА, ф. 416, спр. 262.
12. Гидрографическая карта от впадения р. Ольты до устья. Сост. Маврин и др. в 1771 г. – ЦДБІА, ф. 420, спр. 23.
13. Гідронімія Нижнього Подністров'я /За ред. Ю. О. Карпенка. – К.–Одеса, 1981.
14. Грінченко Б.Д. Словарь української мови.-К., 1958-1959.-Т. 1-4.
15. Гулиева Л.Г. Типология семантической структуры топонимиконов разнотемных языков (на материале топонимии Азербайджана). – Баку, 1990.
16. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. – М., 1961-1982. – Т. 1-4.
17. Етимологічний словник української мови. – К., 1983-1989. – Т. 1-3.
18. Еремия А.И. Географические названия рассказывают. – Кишинев, 1982.
19. Еремия А.И., Косиновичану М. Нуме де персоане (Ындрептар антропонимик). – Кишинэу, 1974.
20. Карпенко О.П. Назви річок Нижньої Правобережної Наддніпрянщини. – К., 1989.
21. Карпенко Ю.О. та ін. Топонімія північно-східної Одещини: Конспект лекцій. – Одеса, 1975.
22. Карта Бессарабии, Молдавии, Валахии и части земель к оным принадлежащих. Соч. при военно-топографическом депо в 1817 г. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 20199.
23. Карта Георгиевского рукава Дуная. Сост. подпоручик Козьмин. 30-е г. г. XIX в. – ЦДБІА, ф. 420, спр. 68.
24. Карта Дуная от Гирсова до устья. Б/г. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 2029.
25. Карта Екатеринославского наместничества, бл. 1790. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 20170.
26. Карта маршрута Бендеры – Килия – Измаил. К. XVIII ст. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 1166.
27. Карта Очаковской земли с назначением всех подробностей 1790 года. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 21506.
28. Карта р. Дуная от г. Мачина до впадения в Черное море. Сост. флота капитан 1-го ранга И. Ногатин по картам и описаниям Е. Маврина, М. Рындина и Ш. Ломана. 1771 г. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 21.
29. Карта устья Дуная от впадения в оную р. Прута до Черного моря. –

ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 23662.

30. Карта части Бессарабии до Аккермана с показанием устьев Дуная. 1815. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 21231.

31. Карта части Бессарабии от р. Прута до Килии. 1770. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 2210.

32. Квартирная карта армии российских войск. 1910. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 3053.

33. Масенко Д. Т. Гідронімія Східного Поділля. – К., 1979.

34. Матвеев А. К. Этимологизация субстратных топонимов и моделирование компонентов топонимических систем // Вопросы языкознания. – 1976. – № 3. – С. 58-73.

35. Матеріали топонімічних експедицій 1977-1985 р. р.

36. Могилянский Н.К. Географический очерк Бессарабии. – Кишинев, 1910.

37. Могилянский Н.К. Материалы для географии и статистики Бессарабии. – Кишинев, 1913.

38. Могилянский Н.К. География Одесской губернии. – Одесса, 1921.

39. Молдавско-русский словарь. – М., 1961.

40. Молчанова О. Т. Про топонімічні універсалії // Мовознавство. – 1991. – №1. – С. 51-56.

41. Мурзаев Э.М. Словарь народных географических терминов. – М., 1984.

42. Никонов В.А. География слов в топонимии Украины // Питання сучасної ономастики. – К., 1976. – С. 11-14.

43. План течения р. Дуная и части его левых притоков от г. Галаца до Черного моря во время весеннего паводка. 1609. – ЦДБІА, ф. 420, спр. 35.

44. Подольская Н. В. Типовые восточнославянские основы: Словообразовательный анализ. – М., 1983.

45. Румынско-русский словарь. – М. – Бухарест, 1960.

46. Рут М.Э. Образная номинация в русском языке. – Екатеринбург, 1992.

47. Скальковский А.А. Болгарские колонии в Бессарабии и Новороссийском крае (Статистический очерк). – Одесса, 1843.

48. Словник гідронімів України. – К., 1979.

49. Словник української мови. – К., 1970-1980. – Т. I-II.

50. Список населенных мест Бессарабской губернии. – Кишинев, 1861. – Т. 3.

51. Статистическое описание Бессарабии собственно так называемой или Буджака. – Аккерман, 1889.

52. Топографическая карта обоих берегов р. Днестра от Бендер до Аккермана. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 21220.

53. Топографическая карта Очаковской степи. – ЦДБІА, ф. ВУА, спр. 21510.

54. Топографическая карта Херсонской губернии. 1820-1823. – ЦДБІА, ф. 416, спр. 270.